

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Рівненський державний гуманітарний університет

**ФІЛОСОФІЯ.
ПЕДАГОГІКА.
СУСПІЛЬСТВО**

Збірник наукових праць РДГУ

Випуск 2

Засновано у 2011 році

Рівне – 2012

УДК 1+37+316.3
ББК 87+74+60
Ф-561

Рецензенти: **Закович М. М.** – д. філос. н., професор кафедри культурології Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова;

Лісова С. В. – д. пед. н., професор, директор Інституту педагогічної освіти Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка Степана Дем'янука, дійсний член АПСН;

Троян С. С. – д. і. н., професор, завідувач кафедри міжнародних відносин і країнознавства Рівненського інституту слов'янознавства Київського славістичного університету

Ф-561 **Філософія. Педагогіка. Суспільство :** Збірник наукових праць Рівненського державного гуманітарного університету. Вип. 2. – Рівне : видавець О. Зень, 2012. – 399 с.

ISBN 978-617-601-024-1

Концепція збірника базується на науковій актуалізації методологічних засад гуманітарного знання і висвітленні духовно-практичного потенціалу наук про людину і суспільство. Розрахований на фахівців гуманітарних і соціально-політичних наук.

УДК 1+37+316.3
ББК 87+74+60

ISBN 978-617-601-024-1

© Рівненський державний
гуманітарний університет, 2012

Головний редактор:

Шугаєва Л. М. – д. філос. н., професор, завідувач кафедри філософії Рівненського державного гуманітарного університету

Редакційна колегія:

Булига І. І. – к. філос. н., доцент кафедри філософії Рівненського державного гуманітарного університету (відповідальний редактор).

Вербець В. В. – д. пед. н., професор, декан художньо-педагогічного факультету Рівненського державного гуманітарного університету.

Гон М. М. – д. політ. н., професор, завідувач кафедри політичних наук Рівненського державного гуманітарного університету.

Докаш В. І. – д. філос. н., професор, завідувач кафедри соціології Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Дем'янюк Т. Д. – к. пед. н., професор, завідувач кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету, заслужений працівник освіти України.

Дичківська І. М. – к. пед. н., доцент, професор кафедри педагогіки і психології (дошкільної) Рівненського державного гуманітарного університету, член-кореспондент АПСН (відповідальний редактор).

Жилюк С. І. – д. і. н., професор, завідувач кафедри релігієзнавства Національного університету «Острозька академія»

Литвиненко С. А. – д. пед. н., професор, професор кафедри практичної психології та психотерапії Рівненського державного гуманітарного університету.

Малафійк І. В. – д. пед. н., професор, завідувач кафедри загальної і соціальної педагогіки та акмеології Рівненського державного гуманітарного університету, член-кореспондент АПСН.

Павелків Р. В. – д. психол. н., професор, академік Академії наук Вищої школи України, директор Інституту психології та педагогіки, проректор, завідувач кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету, заслужений працівник освіти України, відмінник освіти України.

Пальчевський С. С. – д. пед. н., професор, професор кафедри загальної педагогіки та акмеології Рівненського державного гуманітарного університету, заслужений учитель України.

Петренко О. Б. – д. пед. н., доцент, професор кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Поніманська Т. І. – к. пед. н., професор, проректор з наукової роботи, завідувач кафедри педагогіки і психології (дошкільної) Рівненського державного гуманітарного університету, член-кореспондент АПСН, відмінник народної освіти України.

Постоловський Р. М. – к. і. н., професор, ректор, завідувач кафедри всесвітньої історії Рівненського державного гуманітарного університету, заслужений діяч науки і техніки України, член-кореспондент Міжнародної слов'янської академії наук, член-кореспондент АПСН.

Саух П. Ю. – д. філос. н., професор, академік Академії наук Вищої школи України, почесний академік Міжнародної кадрової академії, ректор, завідувач кафедри філософії, Житомирського державного університету імені Івана Франка, заслужений працівник освіти України.

Стоколос Н. Г. – д. і. н., професор, завідувач кафедри філософії і соціальних наук Рівненського інституту слов'янознавства Київського славістичного університету.

Швецова-Водка Г. М. – д. і. н., професор, професор кафедри бібліотекознавства і бібліографії Рівненського державного гуманітарного університету.

Яроцький П. Л. – д. філос. н., професор, головний науковий спеціаліст Відділення релігієзнавства Інституту філософії імені Г. С. Сковороди НАН України.

*Друкується за рішенням Вченої ради
Рівненського державного гуманітарного університету
Протокол № 7 від 27 січня 2012 р.*

Свідоцтво про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації:
Серія КВ № 17745-6595Р

Адреса редакції:
кафедра філософії, Рівненський державний гуманітарний університет,
вул. Остафова, 29, м. Рівне, 33027

ЗМІСТ

<i>Бабак І. В.</i>	9	Феноменологія національної та етнічної ідентичності в контексті розвитку самосвідомості особистості
<i>Докаш В. І.</i>	17	Предестинаційна есхатологія Якова Армінія
<i>Ліщук Н. Д.</i>	25	Екзистенційні мотиви вибору конфесійної належності віруючими пізньопротестантських напрямків
<i>Мельничук М. С.</i>	36	Філософсько-релігієзнавчий аналіз модернізаційних тенденцій у мистецтві сучасного протестантизму
<i>Мельничук Ю. І.</i>	46	Православна проповідь як соціокультурне надбання українського народу
<i>Мишков В. Я.</i>	57	Старообрядницька полемічна література XVIII століття та її філософський зміст
<i>Коберник Н. І.</i>	68	Соціально-культурні передумови формування світогляду Кирила і Мефодія
<i>Руденко Н. М.</i>	78	Проблема не насилля в християнстві
<i>Шугаєва Л. М.</i>	85	Основні тенденції розвитку релігій у глобалізованому світі
<i>Шамсутдинова-Лебедюк Т. Н.</i>	95	Сучасні взаємовідносини чоловіка й жінки в ісламі
<i>Шевчук К. С.</i>	107	Основна проблематика творчості Георгія Челпанова Київського періоду

Педагогіка

<i>Вербець В. В.</i>	121	Феноменологічні засади духовності студентської молоді
<i>Дзюбишина Н. Б.</i>	133	Реформування освіти у контексті чеського національно відродження (кінець XVIII – перша половина XIX ст.)
<i>Доманюк О. М.</i>	143	Форми роботи дошкільного навчального закладу та сім'ї з проблеми соціального розвитку дітей дошкільного віку у теорії та практиці дошкільної освіти
<i>Кокарєва А. М.</i>	153	До проблеми особливостей організації навчального процесу в умовах кредитно-модульної підготовки
<i>Литвиненко С. А., Павелків К. М.</i>	160	Формування рефлексивної культури у професійно-педагогічній підготовці майбутнього вчителя
<i>Мисик І. Г.</i>	170	Об особенностях института непрерывного образования в Украине
<i>Мишкарьова С. В.</i>	185	Організаційні засади діяльності православних братств у Західній Україні у міжвоєнний період 1921-1939 рр.
<i>Нечипорук Л. І.</i>	194	Діалог у комунікативній діяльності особистості як соціальна вимога XXI століття
<i>Пальчевський С. С.</i>	204	Проблеми змісту освіти у світлі її сучасної філософії

<i>Петрук Л. П.</i>	212	Формування мисленнєво-мовленнєвої культури фахівців гуманітарного профілю у процесі вивчення курсу «Риторика»
<i>Руденко В. М.</i>	220	Педагогічна рефлексія культури в умовах глобалізації освіти
<i>Смолінчук Л. С.</i>	230	Роль і місце тестування у системі методів оцінювання якості освіти
<i>Сорочинська Т. А.</i>	237	Формування засад моральної культури радянського вчителя у педагогічних закладах Рівненщини (1939-1950-ті рр.): історико-педагогічний дискурс
<i>Тадєєва І. М.</i>	247	Виховання гуманних якостей обдарованих дітей молодшого шкільного віку
<i>Тимочко І. Б.</i>	258	Створення народних бібліотек-читалень як один із напрямків просвітницько-громадянської діяльності православних братств Волинського краю (друга половина XIX – початок XX століття)

Суспільство

<i>Гон М. М.</i>	269	Особливості формування української історичної пам'яті в час демократичного транзиту
<i>Грипич С. Н.</i>	286	Інформатизація сучасного суспільства: стан, проблеми, перспективи
<i>Десятничук І. О.</i>	298	Свобода слова та вплив громадської думки у Чехословаччині періоду «Празької весни»

<i>Лукомська О. І.</i>	310	Державні важелі регулювання банківської інвестиційної діяльності в Україні
<i>Павелків Р. В.</i>	324	Розуміння морального розвитку особистості у руслі психологічної парадигми
<i>Пержун В. В.</i>	339	Соціальна солідарність як чинник консолідації українського суспільства
<i>Ступницька Н. І., Ступницький В. В.</i>	350	Філософія теледозвілля як відображення української економіки
<i>Филипович Л. О., Гаврілова Н. С.</i>	360	Релігійна освіта в Україні: стан і перспективи
<i>Шкрібляк М. В.</i>	373	Історіософський аналіз архівних джерел про роль та місце «світського елемента» у суспільно-релігійних процесах Берестейського та Постберестейського періодів
<i>Ямницький В. М.</i>	388	Духовність особистості: психологічний підхід

9. Liehm A.J. Generace. – Praha: Československý spisovatel, 1990. – 466 s.
10. Kosík K. Naše nynější krize // Hoppe J. Pražské jaro v médiích: výběr z dobové publicistiky. Ediční řada Prameny k dějinám československé krize v letech 1967–1970, díl 11. – Praha: Úst. pro soudobé dějiny AV ČR; Brno: Doplněk, 2004. – S. 134-148.
11. Svitak I. Vaše nynější krize // Student. – 1968. – Roč.4, № 18. – S.1,7.
12. Cisař Č. Člověk a politik. Kniha vzpomínek a úvah. – Praha: ETC Publishing Praha, 1998. – 618 s.
13. Vondrová J., Navratil J. Komunistická strana Československa. Ediční řada Prameny k dějinám československé krize v letech 1967–1970., díl 9, sv. 2: Konsolidace (květen – srpen 1968). – Praha-Brno: USD-Doplněk, 2000. – 457 s.
14. Валента И. Советское вторжение в Чехословакию 1968г. – М.: Прогресс, 1991.– 317 с.
15. Pecka J., Belda J., Hoppe J. Občanská společnost 1967-1970. Ediční řada Prameny k dějinám československé krize v letech 1967–1970, díl 2, sv. 2: Sociální organismy a hnutí Pražského jara 1967-1970. – Praha-Brno: USD-Doplněk, 1998. – 367 s.
16. Kohout L. Poselství občanů předsednictvu UV KSČ // Hoppe J. Pražské jaro v médiích: výběr z dobové publicistiky. Ediční řada Prameny k dějinám československé krize v letech 1967–1970, díl 11. – Praha: Úst. pro soudobé dějiny AV ČR; Brno: Doplněk , 2004. – S. 257-258.

УДК 336.71(477)

Лукомська О. І.

ДЕРЖАВНІ ВАЖЕЛІ РЕГУЛЮВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Розглянуто механізм та інструменти державного регулювання банківської інвестиційної діяльності. Виокремлено особливості їх застосування в Україні.

Ключові слова: банки, облікова ставка, грошово-кредитна політика, інвестиції, регулювання діяльності банків, банківський нагляд, центральний банк, фінансово-економічна криза.

Rассмотрен механизм и инструменты государственного регулирования инвестиционно-банковской деятельности. Отмечено особенности их применения в Украине.

Ключевые слова: банки, ставка дисконтирования, денежно-кредитная политика, инвестиции, регулирование деятельности банков, банковский надзор, центральный банк, финансово-экономический кризис.

Mechanism and instruments of state regulations of banking investment activity are considered. Their peculiarities in Ukraine's economy are defined.

Keywords: banks, the discount rate, monetary policy, and investments, banking regulation, banking supervision, central bank, financial crisis.

Постановка проблеми. В умовах загострення фінансово-економічної кризи в економіці, в умовах спаду виробництва, зростання безробіття, економічної та політичної невизначеності лише ефективно функціонуюча банківська система здатна забезпечувати стабільність фінансової системи держави. При цьому особливо важливим завданням банківської системи держави в умовах кризи повинно бути забезпечення мобілізації грошових коштів та їх концентрації на пріоритетних напрямках розвитку економіки, що сприятиме подоланню інфляційних та кризових процесів, посиленню кредитної та інвестиційної діяльності, стабілізації економіки держави загалом.

Особливої актуальності в сучасних умовах розвитку вітчизняної економіки набувають питання нарощення обсягів інвестицій та активізації інвестиційного процесу. Здійснення банківської інвестиційної діяльності пов'язано з високим ступенем ризику, у зв'язку з чим виникає потреба у формуванні такого механізму її регулювання, який б реально забезпечив належний рівень безпеки банківської системи, захист інтересів вкладників і кредиторів.

Аналіз досліджень проблеми. Питанням дослідження організаційної системи банківського регулювання і нагляду, пошуку ефективних методів та механізмів забезпечення стійкості банківської системи, а також регулювання банківської інвестиційної діяльності присвячено значну кількість наукових праць як вітчизняних, так і зарубіжних вчених-економістів. Заслужують на увагу результати досліджень у сфері банківських інвестицій О.В. Батури, В.В. Бочарова, О.В. Васюренка, А.М. Герасимовича, В.І. Грушка, М.П. Денисенка, О.В. Дзюблюка, В.С. Загорського, Б.Л. Луціва, І.О. Лютого, В.М. Матвієнка, А.М. Мороза, В.І. Міщенко, А.А. Пересади, Л.О. Примостки, С.К. Реверчука, М.І. Савлука, Р.І. Тиркала та інших. В останні роки теоретичні та практичні аспекти інвестування та його державного регулювання знайшли висвітлення у наукових працях вітчизняних вчених-економістів: І.О. Бланка, Г.І. Башнянина, А.С. Гальчинського, В.М. Гейця, Б.В. Губського, А.Ф. Гойка, А.І. Загороднього, В.І. Карсекіна, М.І. Крупки, В.Д. Лагутіна, Т.В. Майорової, І.Р. Михасюка, С.В. Мочерного, А.М. Поручника, П.С. Рогожина, Г.В. Строкович, Н.О. Татаренка, В.Г. Федоренка, В.Я. Шевчука та ін. Вагомим внеском у розробку цієї проблематики стали праці зарубіжних учених Г. Александера, С. Баренса, Л.Дж. Гітмана, М.Д. Джонка, Дж.М. Кейнса, М.М. Крейніної, О.В. Мертенса, Г. Марковіца, Д. Норкотта, П. Роуза, Д. Сінкі, Е. Гелферта, Р. Холта, У. Шарпа та інших.

Незважаючи на значну кількість публікацій, які стосуються переважно дослідження питань оптимальної побудови системи банківського регулювання і нагляду в Україні, інвестицій та інвестування загалом, низка проблем щодо банківського інвестування ще потребує вирішення, а саме: недостатньо досліджений фінансовий механізм банківського реального інвестування і формування збалансованого портфеля інвестиційних вкладень банків, не сприяють науковому аналізу термінологічні та методологічні розбіжності у трактуванні суті банківського інвестування та його фінансових інструментів, у висвітленні класифікації інвестицій та інвестиційних операцій, а також державних регуляторів банківської інвестиційної діяльності. Не знайдено єдиного погляду в теорії і практиці як в Україні, так і

у розвинутих зарубіжних країнах оптимальних підходів щодо організаційної побудови системи регулювання фінансової та банківської діяльності, а також нагляду. Дискусійними залишаються окремі аспекти наглядово-регулятивної діяльності НБУ. Функціонування вітчизняного банківського сектора в економіці висуває нові вимоги щодо оцінки банківської інвестиційної діяльності з позицій врахування її впливу на економічний розвиток, виявлення позитивних і негативних чинників розвитку банківського інвестування та розробки методологічних основ вимірювання ефективності інвестицій банку з урахуванням ризиків.

Метою статті є наукове обґрунтування суті банківських інвестицій та взаємозалежності банківської інвестиційної діяльності від структурних чинників розвитку економіки, визначення та розробка шляхів активізації і напрямів удосконалення державного регулювання банківської інвестиційної діяльності на сучасному етапі ринкової трансформації економіки України, а також аналіз виконання Національним банком наглядово-контрольних функцій в період розгортання кризових явищ в економіці та розробка пропозицій щодо підвищення ефективності системи банківського регулювання і нагляду в Україні.

Виклад основного матеріалу. У кожній країні світу органи державної влади суттєво втручаються у діяльність банківського сектору економіки. Можна виділити два основні компоненти впливу держави на функціонування банківських установ. З однієї сторони, держава намагається забезпечити стабільність банківської системи та безпеку діяльності банків, що проявляється у створення державної системи гарантування вкладів громадян, підтримці ліквідності, безперервності роботи банківської системи через належне виконання функції «кредитора останньої інстанції» центральним банком держави. З іншої, держава здійснює вплив як на окремі банки, так і на банківську систему у цілому через механізм пруденційного регулювання діяльності банків, встановлюючи вимоги щодо підтримки необхідного рівня капіталу банків, показників ліквідності, максимальних розмірів ризиків у діяльності банку, а також надаючи органам банківського нагляду

повноваження щодо застосування заходів впливу до банків, діяльність яких є надто ризиковою.

До визначальних чинників, які негативно впливають на надійність і стабільність банківської системи, можна віднести невизначеність її головної дійової особи. В економіці, яка нормально функціонує, такою особою повинен бути клієнт, інтереси котрого повинна захищати держава. На жаль, у вітчизняній практиці стан платіжно-розрахункових відносин між економічними контрагентами узалежнюється від стану кореспондентського рахунку банку [1, с.107–108].

Тому, насамперед, доцільно забезпечити безперервність розрахунків клієнтів незалежно від стану ресурсної бази банку і визначити достатньою умовою наявність коштів на рахунку самого платника. Поза полем відповідальності держави залишаються не лише клієнти банків, але й самі банки. Чинні правові норми цілком зорієнтовані на односторонню відповідальність кредитних організацій перед НБУ і Міністерством фінансів. Як наслідок, постає нагальна потреба у створенні такої правової бази, яка б забезпечувала виконання зобов'язань органів державної центральної банківської і фінансової систем щодо банків. Насамперед потрібно звернути увагу на практику створення та використання резервних фондів. У 2010 р. середній розрахунковий норматив банківського резервування становив 2,2 %, тоді як у країнах ЄС він змінювався у межах від 1 до 2%. Завищені норми резервування в Україні знижують можливості банків щодо своєчасності розрахунків із клієнтами. Для виправлення ситуації необхідно змінити порядок формування і використання резервних фондів, що суперечить основному постулату діяльності банку – першорядності інтересів клієнта. За таких умов НБУ, використовуючи кошти банку, не розділяє з ним його відповідальності за зобов'язаннями. Внаслідок «вилучення» істотної частки банківських ресурсів за певних умов у банку виникає дефіцит платіжних засобів для забезпечення розрахунків конкретного клієнта за наявності грошей на його поточному рахунку, що обмежує кредитно-інвестиційні можливості банку. Для вирішення цієї проблеми доцільно, на наш погляд, розробити та запровадити диференційовані норми резервування під залучені

вклади, що своєю чергою, стимулюватиме створення інвестиційних ресурсів [6, с.35–38].

Нагальним завданням на сучасному етапі розвитку банківської системи України є удосконалення податкового законодавства. Формування банками довготермінових фінансових ресурсів може бути реалізоване шляхом зменшення податкового тягара на тривалий період. До вирішення цієї проблеми можна запропонувати різні підходи. До найкращих, на нашу думку, належить зниження ставки оподаткування для тих банків, які беруть участь в інвестиційній діяльності

Важливим напрямом удосконалення державного регулювання банківської інвестиційної діяльності є організація ефективного банківського нагляду. Національний банк України здійснює регулювання та банківський нагляд відповідно до положень Конституції України, Закону України «Про банки і банківську діяльність», Закону України «Про Національний банк України», інших законодавчих актів України та нормативно-правових актів Національного банку України.

Метою банківського нагляду є стабільність банківської системи та захист інтересів вкладників і кредиторів банку щодо безпеки зберігання коштів клієнтів на банківських рахунках [7, с. 233–234].

Наглядова діяльність Національного банку України охоплює всі банки, їх відокремлені підрозділи, афілійованих та споріднених осіб банків на території України та за кордоном, установи іноземних банків в Україні, а також інших юридичних та фізичних осіб у частині дотримання вимог Закону України «Про банки і банківську діяльність» щодо здійснення банківської діяльності.

Для здійснення своїх функцій Національний банк України має право безоплатно одержувати від банків, банківських об'єднань та юридичних осіб, які отримали ліцензію Національного банку України, а також від осіб, стосовно яких Національний банк України здійснює наглядову діяльність відповідно до Закону України «Про банки і банківську діяльність», інформацію про їх діяльність та пояснення стосовно отриманої інформації і проведених операцій [4, с. 30–35]

Сутність державного регулювання банківської діяльності полягає в тому, що механізм регулювання здійснюється перш за все в межах банківської системи та виражається у впливі центрального банку на комерційні. Метою державного регулювання банківської сфери є підтримка стійкості національної банківської системи, запобігання банкрутства окремих банків, підтримка конкуренції в банківській сфері, задоволення потреб суспільства та клієнтів банків у отриманні якісних банківських послуг.

Отже, основний вплив держави як регулятора макроекономічних процесів на банківську систему здійснюється через центральний банк, який виступає головним органом державного регулювання макроекономічних процесів за допомогою грошово-кредитних методів.

Проте для забезпечення стабільності роботи банків та збереження довіри до банківської системи держави необхідно не лише своєчасні та ефективні дії основного регулятора фінансових ринків – центрального банку, але й виважена та скоординована діяльність різних гілок влади, в першу чергу виконавчої.

Таким чином, реалізація функції банківського регулювання забезпечується кількома державними інститутами – парламентом (законодавчим органом, що визначає загальні правові основи регулювання банківської діяльності); урядом (видає додаткові нормативні акти з питань регулювання діяльності банків); безпосередньо органом банківського нагляду (регламентує банківську діяльність нормативними документами і перевіряє відповідність діяльності банків чинному законодавству). Органом реалізації функції банківського нагляду є, як правило, лише один державний орган [5, с.3–15]

Законодавчо визначено, що наглядові та регулятивні функції можуть здійснюватися Національним банком безпосередньо або через створений ним орган банківського нагляду. На сьогодні весь спектр регулятивно-наглядових функцій Національний банк реалізує виключно самостійно, шляхом реалізації таких повноважень:

- здійснює усі види перевірок на місцях банків, інших фінансово-кредитних установ в Україні, а також перевірку

достовірності інформації, що надається юридичними та фізичними особами при реєстрації банків та ліцензуванні банківських операцій;

- може вимагати від банків та інших фінансово-кредитних установ проведення загальних зборів акціонерів і визначає питання, за якими мають бути прийняті рішення;
- може брати участь у роботі зборів акціонерів, засідань спостережної ради, правління і ревізійної комісії банку та іншої фінансово-кредитної установи з правом дорадчого голосу;
- може пред'являти вимоги щодо здійснення обов'язкових аудиторських перевірок банків, отримує висновки незалежних аудиторських організацій про результати діяльності банків тощо. [6. с.9-18]

Державне регулювання банківської діяльності – це система, яка виконує функції формування тактичного банківського законодавства і провадить банківський нагляд. Інструменти державного регулювання банківської інвестиційної діяльності поділяються на дві групи – правові та економічні. До першої групи засобів державного регулювання банківської інвестиційної діяльності належать закони та інші нормативно-правові акти. Саме вони повинні визначити основні тенденції розвитку банківської інвестиційної діяльності. Другу групу методів становлять важелі грошово-кредитної політики. Об'єктом регулювання у цьому випадку виступає грошова маса. Головними інструментами грошово-кредитної політики в Україні є облікова ставка, операції на відкритому ринку, іноземні інвестиції.

Облікова ставка має істотний вплив на інвестиційну активність комерційних банків: підвищення облікової ставки призводить до скорочення позик через зменшення доступності кредитних ресурсів для банків, а зниження, навпаки – спричинює зростання грошової пропозиції, що активізує інвестиційну діяльність. При цьому слід враховувати те, що внаслідок підвищення облікової ставки за умови лібералізації руху міжнародного короткострокового капіталу, ймовірно, матиме місце ревальвація гривні і стимулювання залучення іноземних інвестицій. Такий ефект від регулювання облікової ставки є бажаним для кожної країни, тому, щоб поживити інвестиційну

активність, НБУ намагається провадити експансивну грошово-кредитну політику, зменшуючи облікову ставку, норми резервування, з метою розширення виробництва та зменшення безробіття. Але, враховуючи світову фінансову кризу, яка позначилася на банківському секторі України, така політика у нашій державі не є послідовною і потребує більш жорсткого регулювання [2, с.245–252].

В період фінансово-економічної кризи в Україні облікова ставка демонструвала тенденцію до зростання. Так, з 2008 р. вона зросла до 12%, проти 8,0% у 2007 р. На цьому ж рівні вона утримувалася й на початку 2009 р. Почали стрімко зростати і процентні ставки за кредитами овернайт – з 11,1% у 2007 році до 16,8% в 2009 р. За іншими короткостроковими кредитами ставки також помітно збільшилися – з 14,1% у 2008 р. до 17,1 в 2009 р. Середньозважена ставка за всіма інструментами починаючи з 2008 р. зростала з 15,3%, до 17,0%. Таке зростання облікової ставки є свідченням того, що НБУ, запроваджуючи високі ставки рефінансування, фактично обмежує підтримку ліквідності, якої банки так потребують на сучасному етапі. Але починаючи з 2010р. НБУ вдалося повернути попередні показники облікової ставки, а в 2011р. навіть зменшити до 7,75% і утримати протягом року до початку 2012р. Кредитні ставки банків у національній валюті з початку 2011р. зменшилися з 15,0% до 13,1% річних. За цей же період обсяг кредитів, наданих суб'єктам господарювання, зріс на 3,9%, а фізичним особам зменшився на 1,9%. [8, с. 2]

Ще одним важливим інструментом грошово-кредитної політики є залучення в економіку іноземних інвестицій. Визначальним чинником, який впливає на інвестиційну активність іноземних інвесторів є розвиток земельного законодавства. Проте, невирішеність земельного питання в Україні суттєво гальмує розвиток виробничої інфраструктури і весь інвестиційний процес.

Важливим інструментом грошово-кредитного регулювання інвестиційних процесів є інвестиції в цінні папери, до яких НБУ застосовує два види регулювання: нормативи інвестування; формування обов'язкових резервів на відшкодування можливих збитків від операцій з цінними паперами.

Необхідність у контролі за даним сегментом ринку виникла наприкінці 90-х років ХХ століття, коли комерційні банки почали провадити активну діяльність на ринку цінних паперів, інвестуючи кошти в акціонерний капітал підприємств. Для того, щоб обмежити негативний вплив на стабільність банківської системи, держава змушена була вдатися до регулювання діяльності банків. Однак на практиці таке регулювання має низку недоліків, одним з яких є відсутність ліквідного ринку цінних паперів і регулярних котирувань. Цей, на перший погляд, незначний недолік, призводить до того, що вартість цінних паперів оцінюють переважно за принципом обачності, що викликає завищення ризику за окремим цінним папером. Через це українські банки змушені формувати значні обсяги резервів, що суттєво гальмує їх активність на фондовому ринку. Для успішного вирішення даного питання вважаємо за доцільне створити єдину для всіх банків систему оцінки вартості цінних паперів, уможливити вільний доступ банків, інших фінансових установ до організованого фондового ринку, та забезпечити всі умови для його розвитку. [3, с. 287–299]

Що стосується регулювання діяльності банків Національним банком України (згідно функцій НБУ), то воно полягає у здійсненні впливу на банки та інші фінансово-кредитні установи з метою забезпечення стабільності національної грошової одиниці, сприяння дотриманню стабільності банківської системи та цінової стабільності.

Форми регулювання банківської діяльності відображають характер впливу НБУ на банки та інші фінансово-кредитні установи, засоби і прийоми його здійснення. Згідно статті 66 Закону України «Про банки і банківську діяльність» державне регулювання діяльності банків здійснюється Національним банком України у таких формах:

- 1) адміністративне регулювання;
- 2) індикативне регулювання [5, с. 34–42]

В основу адміністративного регулювання покладено використання засобів впливу переважно організаційно-владного характеру. За допомогою адміністративного регулювання забезпечується нормальне функціонування банківської системи

України. Форми адміністративного регулювання утворюють цілісну підсистему й охоплюють повний управлінський цикл.

Індикативне регулювання передбачає використання комплексу змінних індикаторів фінансової сфери, що дають можливість НБУ за допомогою інструментів (засобів та методів) грошово-кредитної політики здійснювати регулювання грошового обігу і кредитування економіки з метою забезпечення цілей діяльності НБУ.

Структура банківського нагляду в Україні змінювалася декілька разів, що свідчить про пошук Національним банком оптимальних форм організації системи банківського регулювання і нагляду в умовах постійних змін в банківській системі держави.

Питання зміни організаційної структури банківського регулювання і нагляду в Україні є елементом наукових і практичних дискусій тривалий період часу. В основі дискусій лежить теза про доцільність виведення нагляду безпосередньо з компетенції Національного банку України і організаційної побудови органу банківського нагляду як окремої структури, підпорядкованої Кабінету міністрів.

Прихильники виведення функції банківського нагляду з безпосередньої компетенції НБУ аргументують свою позицію міжнародним досвідом регулювання банківського сектору і наголошують, що у більшості країн Європи практика суміщення центральним банком функцій реалізації грошово-кредитної політики, валютного регулювання і нагляду за діяльністю банків була відмінена ще 20-30 років тому. Європейський досвід переконує нас у доцільності ґрунтовного вивчення можливості створення єдиного органу нагляду, до компетенції якого входив би нагляд за діяльністю фінансових установ різних секторів фінансової системи – банків, кредитних спілок, страхових компаній, пенсійних фондів, інвестиційних компаній тощо. Державою не розроблено на сьогоднішній день надійного механізму захисту вкладників зазначених установ, не контролюється ретельно їх діяльність. На жаль, Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг, до компетенції якої входить нагляд за діяльністю зазначених фінансових

інститутів, на сьогодні не змогла ефективно налагодити нагляд за діяльністю небанківських фінансових установ, зокрема не організовано їх звітності на щомісячній основі, багато прогалин є законодавчо-нормативного характеру, що призводить до неплатоспроможності багатьох інститутів третього рівня кредитної системи. [6, с. 27–35]

Нагадаємо, що структура банківських інвестицій характеризується такими особливостями: переважання інвестиційних вкладень в державні цінні папери, використання обмеженого кола фінансових інструментів як об'єктів інвестування, незадовільний стан інвестування реального сектора економіки. Разом з тим, банки у своїй більшості слабо інвестують у реальний сектор економіки України, що головню зумовлено як їх неготовністю надавати великі і довгострокові кредити, так і нестійкістю функціонування виробничих підприємств, відсутністю реальних структурних перетворень у вітчизняній економіці, а відтак – високими кредитними ризиками.

Важливо відзначити, що на відміну від корпоративного інвестування, специфіка банківського інвестиційного бізнесу зумовлена значною мірою характером і обсягом сформованої ресурсної бази. Вітчизняним банкам ще не вдалося залучити значні обсяги довгострокових ресурсів, що, своєю чергою, гальмує їх інвестиційну активність. Більшість інвестицій банку сьогодні здійснюється у формі кредитів. [1. с. 102–109]

Дослідження показують, що причинами низької ефективності діяльності банківської системи України та її інвестиційного бізнесу є: недостатність ресурсів для проведення інвестиційних операцій, бажання банків максимізувати віддачу збільшенням процентної ставки за кредитами, високі вимоги банків до забезпеченості інвестиційних кредитів, а також порівняно високий рівень інфляції у вітчизняній економіці, система внутрішніх взаємних неплатежів, непрозорість ринку капіталу, недовіра до банківської системи з боку клієнтів, недосконалість законодавства, низька ліквідність вторинного ринку цінних паперів, недостатня кількість платоспроможних позичальників.

На сучасному етапі розвитку економіки України такі традиційні інструменти банківського інвестиційного бізнесу, як довгострокові кредити вже не можуть задовольнити потреби реального сектора економіки і виникає нагальна потреба використання альтернативних фінансових інструментів інвестування, а саме фондові інструменти інвестування, мета яких стабілізувати доходи банку через забезпечення грошових надходжень.

Слід зазначити, що державні регулятори банківського інвестиційного бізнесу покликані сприяти розширенню сфери та зростання динаміки банківського інвестування, підвищенню ефективності операцій банків на фондовому ринку. Безумовно, інструментами державного регулювання банківської інвестиційної діяльності є: правові та економічні важелі.

Очевидним є те, що слабкий наявний ресурсний потенціал банківської системи України і його нестабільність значно обмежує інвестиційні операції банків. Причинами невідповідності ресурсної бази потребам банків щодо здійснення інвестицій є незадовільне функціонування грошово-кредитної системи, низький рівень монетизації економіки, що призводить до переміщення грошей у позабанківський тіньовий обіг та відпливу капіталів за межі України. [2, с. 433–441]

Висновки. Нами проаналізовано лише незначну частину проблем, з якими стикаються українські банки, провадячи інвестиційну діяльність, і які суттєво ускладнюють активізацію інвестиційного процесу в державі. Для вирішення цих проблем необхідно створити рівні умови для провадження бізнесу та інвестування в економіку країни, забезпечити прозорі й цивілізовані засади процесу інвестування, поліпшити структуру інвестиційних джерел тощо.

Треба звернути увагу на те, що першорядними завданнями розвитку банківського інвестиційного бізнесу в Україні має стати:

по-перше, нарощування власного капіталу комерційних банків;

по-друге, підвищення рівня капіталізації банківської системи;

по-третє, збільшення ресурсної бази комерційних банків.

Крім того, реальними грошовими ресурсами для банківських інвестицій нині є вклади населення в банках, які можуть бути головним інвестиційним джерелом.

Підсумовуючи вищевикладене можна зробити висновок, що на основі використання зарубіжного досвіду державного регулювання банківського інвестиційного бізнесу, в Україні доцільно впроваджувати наступні заходи: розробка моделі організації роботи комерційних банків на ринку цінних паперів; надання інвестиційних послуг у рамках фінансових супермаркетів та розвиток інвестиційних банків та інвестування банків у сектор малого і середнього бізнесу. За сучасних умов, в Україні держава зобов'язана виконувати роль повноправного партнера, який би розділив з банками ризик довгострокових інвестицій та забезпечив би дієвість законодавчого блоку.

Список використаних джерел і літератури

1. Банківський капітал: історія, теорія, досвід / За ред. проф. С.К. Реверчука. – Л.: ЛНУ ім. І. Франка, 2004. – 276 с.
2. Вовчак О.Д. Банківська інвестиційна діяльність в Україні / О.Д.Вовчак. – Львів, Вид-во Львівської комерційної академії, 2005. – 544 с.
3. Денисенко М.П. Основи інвестиційної діяльності : [Навч. посіб.] / М.П. Денисенко. – К. : Алерта, 2003. – 338с.
4. Дзюблюк О. Проблеми забезпечення ефективного функціонування банківської системи в перехідній економіці // Вісник Національного Банку України. - 2005. - № 3. - С. 30-35
5. Закон України “Про банки і банківську діяльність” від 7 грудня 2000 року № 2121 – XIV // Законодавчі і нормативні акти з банківської діяльності. – 2001. – № 1. – С. 3–47.
6. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс] // Режим доступу: www.bank.gov.ua
7. Переседа А.А. Управління банківськими інвестиціями: Монографія / А.А. Переседа, Т.В. Майорова. – К.: КНЕУ, 2005. – 388 с.
8. Підсумки діяльності комерційних банків України за I квартал 2011 року [Електронний ресурс] // Режим доступу: www.banknews.com.ua